

Էդ. Թովկյան

ՖՈՅԽՏՎԱՆԳԵՐԻ ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ՎԵՊԵՐԸ

Ստրկություն և մարդակերություն վերածննդի նողկալի պրոցեսը Գերմանիայում, հիտլերյան ավազակային բանդայի ահավոր ոճրագործությունները գեղարվեստական հզոր ուժով վերարտադրվել են Լիոն Ֆոյխտվանգերի «Հաջողություն», «Օպենհայմների ընտանիքը» և «Արտաքսում» վեպերում: Ինքնուրույն սյուժեներով, սակայն, իդեալական օրգանական միասնությամբ այդ երեք վեպերն արտահայտում են ֆաշիզմի ծագման և պատմական զարգացման տարրեր շրջանները:

«Հաջողություն» վեպը գրված է 1928—30 թվականներին, երբ ֆաշիզմը ոճրագործությունների պատկառելի ծանրությամբ դեռևս իր խանձարուրի մեջ էր: «Հաջողություն» վեպում Ֆոյխտվանգերը նկարագրում է Բավարիայի մռայլ իրականությունը 1921—1924 թվականներին: Վեպի հիմքում ընկած է Մարտին Կրյուգերի դատական պրոցեսը: Կրյուգերն արվեստագետ է, թանգարանի դիրեկտոր: Բավարիայի ռեակցիոն իշխանությունը Կրյուգերին ցանկանում է հեռացնել նրա վարած գեղարվեստական քաղաքականության համար: Անհիմն մեղադրանքներով և կեղծ վկայությամբ Կրյուգերին դատում և բանտարկում են: Վեպի հիմնական ֆարսուլան է՝ պայքար Կրյուգերին ազատելու համար: Սակայն, «Հաջողություն»-ը Մարտին Կրյուգերի անհատական ողբերգության պատմությունը չէ, այլ պատմության ամենահարուստ դարաշրջաններից մեկի գեղարվեստական վերարտադրությունը: «Հաջողություն»-ը պատմության փիլիսոփայության յուրատեսակ ներածություն է—ստեղծագործություն ոչ միայն հիտլերյան Գերմանիայի նախապատմության և ֆաշիզմի էություն մասին, այլև Նվրոպայի պատմական բախտի դեմոկրատական և հումանիստական պայքարների անկման մասին:

Վարպետորեն ընտրած սյուժեն հեղինակին հնարավորություն է տալիս նկարագրելու հետպատերազմյան Բավարիայի հասարակական տարրերը խավերը, դասակարգերի և պարտիաների պայքարը: Ֆոյխտվանգերը նկարագրում է հետպատերազմյան տարիները՝ Գերմանիայում, ինֆլացիայի հետևանքների ամենաբարձր արտահայտությունը, հիտլերյան տխրահռչակ խռովությունը 1923 թվին: Բավարական կառավարությունը լուկային հովանավորում էր Հիտլերին և Լյուդենդորֆին, որոնք նախապատրաստում էին համապետական ֆաշիստական հեղաշրջում: Ռուրի օկուպացիան ֆրանսիացիների կողմից՝ անհրաժեշտ նախադրյալներ է ստեղծում ֆաշիստական դեմագոգիայի համար, սակայն բավարական ֆաշիստները գործում են ոչ բավարար վճռականությամբ: Գերմանական և ֆրանսիական արդյունաբե-

բուլթյան մագնատներն ընդհանուր լեզու են գտնում, Ռուբրի ինցիդենտը լուծվում է: Ֆաշիստական վարձկան մարդասպանների շարժման հետագա ակտիվությունը դառնում է ավելորդ, կապիտալիստական մագնատները չեն օժանդակում, և «խակական գերմանացիների» խռովությունն ավարտվում է խայտառակ պարտություն: Ֆոյխտվանգերը ցույց է տալիս ոչ միայն «խակական գերմանացիների» կախումը խոշոր արդյունաբերողներից, այլև սոցիալական այն խավը, որից ֆաշիզմը հավաքագրում է իր կողմնակիցներին: Ինֆլացիան արժեքազրկելով աշխատանքը, վերացնում է երկրի երեսից մանր բուրժուազիային: Տնտեսական խեղդող կարիքից հուսահատված այդ մարդիկ և քրեական հանցագործները հեշտությամբ ենթարկվում են Ռուպերտ Կուցների (իմա՝ Հիտլերի) դեմագոգիային: Հոգեկան հիվանդությունից ավերված ուղեղով «խակական գերմանացիների» առաջնորդ Ռուպերտ Կուցները, գարեջրատների այդ մշտական հաճախորդը և քրեական հանցագործների ոգեշնչողը, իր հիստերիկ ճառերի մեջ խոստանում է կախել «խակական Գերմանիայի» բոլոր թշնամիներին, հաց և աշխատանք տալ բոլոր հարիքավորներին: Ֆոյխտվանգերը ցույց է տալիս, որ ֆաշիստական պարտիան ձևավորվում էր գողերից, մարդասպաններից և փորձված դահիճներից, ինչպես՝ գեներալ Վեգեմանը (Լյուդենդորֆ), Ֆլաուխերը (Ֆոն Կարր), մինիստր Օտտո Կլենկը կամ Ֆոն Դելմայերը և երիտասարդ էրիխ Բորենհակը (որի նախատիպն է ֆաշիստների կողմից փառաբանված գող և սուտենյոր Հորսա Վեսսելը)։ Վերջիններս իրենց գործունեությունն սկսելով ապահովագրված շների թունավորումով, անցնում են քաղաքական սպանությունների, դառնում Կուցների հավատարիմ զինակիցները:

«Հաջողություն» վեպում ընթերցողը խորապես պատկերացնում է ֆաշիստական պարտիայի ծագման պատճառները և նրա անդամների հակամարդկային, ոճրագործ դեմքը: «Հաջողություն» վեպի մեծագույն արժանիքն այն է, որ Ֆոյխտվանգերը ֆաշիստական պարտիայի ծագման առաջին շրջանում ըմբռնեց և գեղարվեստական մեծ վարպետությամբ մեկնաբանեց, որ ֆաշիզմը և մարդկային նորմալ դրությունն անհամատեղելի են, որ ֆաշիզմը մարդկության թշնամին է: Ֆաշիզմի հաղթանակը Գերմանիայում հումանիստ ֆոյխտվանգերն ընկալեց որպես մարդկային պատմության և կուլտուրայի կողմից գարեբ առաջ թաղված ամենավայրի ընդհանրության հորդում, որպես մեծագույն անարգանք մարդու նկատմամբ:

Մարդու պայքարն իր արժանապատվության հաստատման համար «Հաջողություն» վեպի մեջ մեկնաբանվեց նոր իմաստով: Ֆոյխտվանգերը հանդես եկավ ոչ միայն նոր թեմատիկայով, այլև նոր վերաբերմունքով դեպի կյանքը, նա փորձել է բացահայտել նկարագրվող երևույթների պատմական իմաստը և բախտը: Ֆոյխտվանգերն ըմբռնում է, որ բուրժուական քաղաքակրթությունն իր ծագման շրջանում ուներ դրա՝ հան առաջադիմական իմաստ, սակայն հետագայում ֆաշիստների ձեռքին քաղաքակրթությունը կորցրեց իր իսկական իմաստը, վերածվեց մարդատյացության քարոզի, հետևաբար, այն պետք է կործանվի, որովհետև ռացիոնալիստ ֆոյխտվանգերի համար կենսական է միայն բանականը, ոչ բանականը դատապարտված է մահվան: Ֆոյխտվանգերը խորապես ըմբռնում է նաև այն, որ բուրժուական քաղաքակրթության անկումը չի նշանակում քաղաքակրթության անկում ընդհանրապես, այլ նշանակում է միայն փո-

խարինում այդ քաղաքակրթությունը մեկ ուրիշով, թեև ֆոյխտվանգերի համար դեռևս ամբողջապես պարզ չէ, թե ինչ է փոխարինելու կործանվող քաղաքակրթությանը, որը և կազմում է վեպի հիմնական պրոբլեմը:

Սովետական քննադատությունը ճշտորեն նկատել է, որ «Հաջողություն» վեպում ֆոյխտվանգերը խոսում է քաղաքակրթության երեք ուղիների մասին. առաջին կոնցեպցիան ներկայացնում է «Կալիֆոռնիայի մամոնտը»՝ ֆինանսիստ, պետությունների բախտը տնօրինողներից մեկը՝ Դանիել Վ. Պոտտերը: Այդ՝ «կազմակերպված կապիտալիզմի» ռեակցիոն ուսուպիական ուղին է: Երկրորդ կոնցեպցիան ներկայացնում է գրող Ժակ Տյուվերենը՝ հումանիստ, բանականության երկրպագու, որը, հակառակ Մարքսի, գտնում է՝ բացատրել աշխարհը, այդ նշանակում է փոխել այն: Երրորդ կոնցեպցիան արտահայտում է «կոմունիստ» Կասպար Պրեկլը, դեռևս խիստ անորոշ և հակասական: Տյուվերենն արտահայտում է ֆոյխտվանգերի հայացքները, սակայն Տյուվերենը ֆոյխտվանգերի վերջնական իգեալը չէ, Տյուվերենի հայացքները ֆոյխտվանգերը շարադրում է քննադատաբար: Տյուվերենի և Իոհաննա Կրայնի հակադրության դեպքում ֆոյխտվանգերի համակրանքը վերջինիս կողմն է, որն զբաղվում է ոչ թե աշխարհի փրկսոփայական մեկնաբանությամբ, այլ փորձում է ազդել աշխարհի վրա, փոխել այն: Սակայն, Տյուվերենը ֆոյխտվանգերի համար թանգ է իր հումանիստական կոնցեպցիայի խորությունը:

«Հաջողություն»-ը քաղաքական խոշոր վեպ է: Կրյուգերի գործը վերածվում է հումանիզմի պայքարի՝ ֆաշիստական ռեակցիայի և վայրենությունից դեմ: «Հաջողություն»-ը հումանիզմի մանիֆեստն է՝ ուղղված ֆաշիստական ոճրագործության դեմ: Այդ հումանիստական պայքարը մարմնավորվել է գեղարվեստական խորը և բազմակողմանի կերպարներում:

Անհրաժեշտ է ընդգծել, որ ռեակցիոն պերսոնաժները նկարագրված են ոչ կարիկատուրային, մինչև վերջ կարիկատուրային է միայն Ռուպերտ Կուցները, որի նախատիպը՝ Հիտլերը կյանքում նույնպես կարիկատուրային անձնավորություն է: Ֆոյխտվանգերը ցույց է տալիս, որ ռեակցիոն պերսոնաժները արարքները նրանց ամբողջ կյանքի և աշխարհայացքի անխուսափելի հետևանքն են:

Խորը մարդկայնությամբ հագեցված դրական պերսոնաժները նկարագրելիս՝ ֆոյխտվանգերը չի հանգում իդեալականացման, նա իր սիրած հերոսների մեջ տեսնում է սոցիալ-տիպական թերություններ: Վեպի լավագույն պերսոնաժներից մեկն Իոհաննա Կրայնն է, Մարտին Կրյուգերի ընկերուհին. այդ ազնիվ կնոջ մեջ մարմնավորված են բավարական ժողովրդի լավագույն գծերը: Կրյուգերի գործի համար մղած պայքարում նա աճում է բարոյապես և մտքով, աճում է որպես մարդ, սակայն նա չի դառնում հեղինակի վերացական իդեալների մարմնացումը, ընդհակառակը, այդ պայքարի ընթացքում հանդես են գալիս նաև նրա մարդկային թերությունները: Չնայած դրան, նրա մեջ անընդհատ աճում է կյանքի շարժիչ ուժը, արդարության ծարավը: Տյուվերենի հետ Իոհաննան հաղթանակով է դուրս գալիս արդարության համար ռեակցիայի դեմ մղած պայքարում:

«Օպպոզիցիաների ընտանիքը» վեպում ֆոյխտվանգերը նկարագրում է ֆաշիզմի հաղթանակը Գերմանիայում: Ֆաշիզմի հաղթանակը Գերմանիայում դառնում է Օպպոզիցիաների ընտանիքի ողբերգական անկման պատճառը,

բայց այդ ընտանեկան ողբերգությունը վերածվում է հումանիզմի ողբերգության՝ բարբարոսության և խավարամտության հաղթանակի պայմաններում: Փոյխավանդերի հերոսների ողբերգականությունն այն է, որ նրանք դուրս են շարժվում այն երկրից, որտեղ ծնվել են, ապրել, օրգանապես յուրացրել նրա կուլտուրան, օժանդակել այդ կուլտուրայի զարգացմանը:

Ի՞նչպես տեղի ունեցավ այդ շրջադարձը, ի՞նչ պատճառներով վայրենություն և ստրկության ռասայական ցնորամիտ քարոզը կարողացավ հաղթանակ տանել մարդկային իսկական բանականության նկատմամբ: Ահա այն հարցերը, որոնք հուշում են Փոյխավանդերին և նրա հերոսներին:

Օպպոնենայիների ընտանիքը տվել է հումանիզմի ոգով դաստիարակված գիտնականներ, վաճառականներ, տաղանդավոր երիտասարդություն: Նրանցից ամեն մեկն զբաղված է իր գործով և վայելում է միջավայրի սերն ու հարգանքը: Դասակարգային պայքարը, տարբեր պարտիաների պայքարը դուրս է մնացել նրանց ուշադրության ոլորտից:

Վեպի հիմնական պերսոնաժը Գուլտավ Օպպոնենային է, նա զբաղվում է գրականությամբ և արվեստով, աշխատում է Լեսսինգի գիտական կենսագրություն վրա, սակայն նրա ապրուստի հիմնական աղբյուրը Օպպոնենայիների կահ-կարասիքի ֆիրմայի շահույթներն են: Գուլտավի համար կյանքն ինչպես որ կա, գեղեցիկ է և հմայիչ, նա տրամադիր չէ որևէ բան փոխել: Մյուս եղբայրը՝ Էդգար Օպպոնենային՝ հռչակավոր վերարժեք է, համաշխարհային գիտնական, որն ամբողջապես տարված է իր գիտական աշխատանքներով: Օպպոնենայիների ժառանգական ֆիրման գլխավորում է երրորդ եղբայրը՝ Մարտինը: Օպպոնենայիների համար միանգամայն անսպասելի է ֆաշիզմի հաղթանակը, նրանք չէին կարողանում հասկանալ, որ տղետ չիտլերը, որի գրքի վրա ծիծաղում էին որպես խելագար զառանցանքի, կարող է սպառնալիք դառնալ գերմանական ժողովրդի համար: Սակայն, նրանք տեսնում են, որ «Գերմանիան վերածվել է գժանոցի, որտեղ հիվանդներն իրենց ձեռքն են վերցրել հսկողների իշխանությունը: Աշխարհը տեսնում է արդյոք այս և ի՞նչ է նա ձեռնարկում»: Եվ ահա, նրանք ոչ միայն մարդկային պատմության այդ ամոթալի դեպքերի ականատեսներն են, այլև նրա առաջին զոհերը:

Փաշիստները խախտում են այդ խաղաղ ընտանիքի կյանքը, ընտանիքը ենթարկվում է ծանր հալածանքների, Մարտինը բանտարկվում է, իսկ պրոֆեսոր Էդգար Օպպոնենային, որպես հրեայի, հեռացնում են կլինիկայից: Գուլտավը փախչում է արտասահման, սակայն, որոշ ժամանակից հետո վերադառնում է Գերմանիա՝ ֆաշիզմի ոճրագործությունները գրի առնելու և հրատարակելու համար. նա շուտով բանտարկվում և ուղարկվում է համակենտրոնացման ճամբար: Երկարատև տանջանքներից հետո Գուլտավը ազատվում է ճամբարից, բայց քայքայված առողջությամբ: Ճամբարը դառնում է նրա գերեզմանը, Գուլտավը վախճանվում է ազատվելուց երկու ամիս հետո: Գուլտավ Օպպոնենային ֆաշիզմի դեմ պայքարելուց չորս և քիչ քիչ հաջող փրկստիպայի խաղաղ կյանքով: Փոյխավանդերը ցույց է տալիս, որ Գուլտավի բոլոր արարքները պայմանավորված էին նրա հումանիստական հայացքներով, կուլտուրայի հաղթանակի նկատմամբ ունեցած անխախտ հավատով, բայց Գուլտավի պայքարի մեթոդները կարող էին միայն այդ

արդյունքին հասնել: Հեղինակը հանգում է այն եզրակացության, որ իսկական պայքարի համար անհրաժեշտ են պրոլետարիատի պայքարի մեթոդները: Գոլոտովի բարեկամ Կրաուս Ֆրիշլինն իր նամակում ասում է. «Մենք շարունակում ենք մեր աշխատանքը և գիտենք, թե ինչ պետք է անենք: Այդ «մենք»-ի տակ ես, ինչպես և ձեր հորեղբայրը նկատի ունենք գերմանական ժողովրդի շատ մեծ մասը: Ես նրան հավատացրի, որ մեզ չեն հաղթի»: Այսպիսին է վեպի վերջը, հեղինակի հավատը ֆաշիզմի անխուսափելի կործանման և գերմանական ժողովրդի ուժի նկատմամբ:

«Օպպոզիցիայի ընտանիքը» վեպը գերմանական վերջին հոլմանիստների վերջին օրերի տարեգրությունն է, ֆաշիստական ռեժիմին թշնամի գերմանական ժողովրդի ցասկոտ բողոքը:

«Արտաքսում» վեպում Ֆոյխտվանգերը նկարագրում է ֆաշիստական ռեժիմի հաղթանակից հետո Գերմանիայից արտաքսված և կամովին հեռացած հոլմանիստների կյանքը Փարիզում: Վեպի գլխավոր հերոսը կոմպոզիտոր Զեպպ Տրաուտվայնն է, ֆաշիզմի դեմ պայքարելու համար անհունորեն ծարավի մի ազնիվ արվեստագետ:

Ֆաշիստների կողմից ժուռնալիստ Բենիամինի բանդիտական առեանգման լուրը խորապես զայրացնում է խաղաղ երաժիշտին, նրան դարձնում մարտնչող ագիտատու: Տրաուտվայնը բուռն գործունեություն է ծավալում հակաֆաշիստական մամուլում՝ Բենիամինին ազատելու համար, նա հասնում է այն բանին, որ շվեյցարական կառավարությունը բողոքի նոտա է ուղղում գերմանական ֆաշիստական կառավարությանը՝ շվեյցարական աերիտորիայի վրա կատարած ավազակային արարքի համար: Ֆաշիստական կառավարությունն իր պատասխանի մեջ լկտիաբար հրաժարվում է այդ մեղադրանքից: Եվ այսպես, Տրաուտվայնի պայքարն անմիջական արդյունք չտվեց, ֆաշիստներն ամուր պահում են Բենիամինին, իսկ նրա գործը շարունակվում է չեզոք պետությունների ներկայացուցիչներից կազմված կոմիտեիայի քննության, որոնց վրա ազդում են գերմանական ֆաշիստները: Տրաուտվայնի կրքոտ հողվածները և կոչերն իրավունքի և բանականության մասին՝ որեք կերպ չեն ազդում ֆաշիստական բարբարոսության և անամոթության վրա: Տրաուտվայնը խիստ հուսահատված է, գուցե առաջին անգամ բուրժուական հոլմանիստի և երազողի աչքերի առաջ մթազնում է հավատն իդեաների ամենակարող ուժի նկատմամբ: Տրաուտվայնի լիբերալ քաղաքականության մեթոդները հայտաբերեցին իրենց հնացած լինելը և անպետքությունը: Նրա հողվածները բանականության և արդարության օրենքների խախտման դեմ, ինչպես բնութագրում է նրա բարեկամ գրող Հարրի Մայդելը, միայն «քաղաքականության խաղ է», իսկ ինքը՝ մի երազող: Տրաուտվայնին չհաջողվեց Բենիամինին ազատել: Այժմ արդեն Տրաուտվայնը հասկանում է, որ հոլմանիզմի և վեհ իդեալների ժամանակն անցել է:

«Արտաքսում» վեպում Ֆոյխտվանգերը բացահայտում է բուրժուական մորալի անխուսափելի հակասությունները: Այդ՝ վեպի հիմնական պրոբլեմներից մեկն է: Ֆոյխտվանգերը հանգում է այն եզրակացության, որ մորալի լիբերալ քաղաքական նորմերը հնացել են, որ նրանք իրենց տեղը պետք է զիջեն զինված ուժին:

Տրաուտվայնի աշխարհայացքի արմատական սխալները բացահայտում

է նրա որդին՝ Հանսը: Տաք վեճերի պահին Հանսը բացատրում է լիրերտ-
լիզմի անպտուղ լինելը, հոր անիմաստ վախն ամեն տեսակի բռնություն-
նկատմամբ: Հանսն ասում է. «Եթե գոյություն ունի արդարացի գործը
պաշտպանող մի ուժ, և եթե նրան միացնենք այն, ինչ դու համարում ես
հիմնական՝ մորալը և արվեստը, այդ ժամանակ քո հոգվածները կլինեն տա-
անգամ ավելի ուժեղ և մորալն իմաստ կունենա: Բռնության դեմ չի կարե-
լի կռվել պայմանագրություններ, այլ միայն բռնություններ: Ի դեպ՝ ես գտնում
եմ, որ բռնությունն այնքան էլ վատ բան չէ: Վատ է դառնում միայն
այն ժամանակ, երբ այն օգտագործվում է վատ նպատակների համար:
Մենք ձգտում ենք այն բանին, որ արդարացի գործի կողմը լինի ոչ միայն
օրինավոր մարդկանց համակրանքը, այլև տանկեր»: Հանսը հակադրվում է
բանականության և արդարության վերացական ըմբռնումներին. «Նրա-
մեջ աճում է սրբազան ատելություն ֆաշիստական բռնակալության դեմ».
Նրա քաղաքական համակրանքը միանգամայն պարզ է. Հանսը ցանկանում
է գնալ Սովետական երկիրը, ուր «150 միլիոն մարդիկ նոր աշխարհ են կա-
ռուցում»: Հանսը գիտակցում է, որ սովետական մարդկանց երջանկության
և ուժի աղբյուրը սոցիալիզմն է: Այդ հնարավորություն է տալիս նրան
բարձրանալու «հայրերի» անօգնական իդեալիստական աշխարհըմբռնումից:
Հանսը երջանիկ է զգում իրեն, որ գտել է կյանքի ճիշտ ուղին, երջանիկ
է, որ «աշխտում կա այդպիսի ճշմարտություն և մարդիկ, որոնք ապրում
են այդ ճշմարտություններ»:

Վեպի կենտրոնական հերոսը, այնուհանդերձ, Տրաուտվայնն է. մենք
խորապես զգում ենք նրան իր ամբողջ էությունով: Հեղինակը հանգամանո-
րեն նկարագրում է նրա ինտելեկտուալ կառուցվածքի բոլոր նրբություն-
ները: Տրաուտվայնի աշխարհայացքի անկումը երկարատև և տանջող պրո-
ցես է, նա «Հաղորդություն» և «Օպպոզիցիաների ընտանիքը» վեպերում ար-
տահայտված բուրժուական հումանիզմի հատուկ գծերի հետագա շարունա-
կությունն է և անկումը: Բուրժուական հումանիզմին փոխարինում է նոր,
ավելի արգասավոր հումանիզմ՝ ստեղծված ամբողջ աշխարհի աշխատավոր-
ների միասնության ուժի վրա: Ծեր կազմարար Մերկեն՝ նախկին
սոցիալ-դեմոկրատ, իսկ այժմ պրոլետարական հակաֆաշիստական ֆրոնտի
բուռն կողմնակից, Հանսին թելադրում է այն միտքը, որ անհրաժեշտ է ա-
վելի խորացնել Տրաուտվայնի սկսած էվոլյուցիան, ֆաշիզմի այդ թշնա-
մուն դարձնել սոցիալիզմի բարեկամ:

«Արտաքսում» վեպում նկարագրված են մի շարք ֆաշիստական դոր-
ծիչներ, ինչպես՝ դիվանագետ Շպիցգին, Փարիզում հատուկ լիազոր Հայդե-
բերգը, ֆաշիստական ժուռնալիստ Վեգեները և այլն: Այդ մարդիկ վեպում
սխեմատիկ չեն նկարագրված և նրանց կերպարների ամբողջական նկարա-
գրությունն ավելի որոշակի է դարձնում նրանց ոճրագործ արարքները:
Շպիցգիի մասին ֆոյխտվանգերն ասում է. «Նրա գոյությունը հիմնված է
դիակներից գոյացած ֆունդամենտի վրա, նա, կարելի է ասել, նստած է
դիակների վրա: Իսկական դահճի բոլոր հատկություններով օժտված է Հիտ-
լերի հատուկ ներկայացուցիչը Փարիզում՝ Հայդեբերգը, որի ողջ կարիերան
նույնպես հիմնված է սպանությունների և արյունահեղությունների վրա:
Ֆոյխտվանգերը ցույց է տալիս հակաֆաշիստական էմիգրացիայի պայ-
քարը ֆաշիստական այդ դահճների դեմ: Ֆոյխտվանգերը հանգում է այն

եզրակացության, որ այդպիսի վտանգավոր թշնամիներին ոչնչացնելու համար պետք է ստեղծել ժողովրդական ճակատ, ավելի ու ավելի գործնական դարձնել ֆաշիզմի դեմ ուղղված պայքարը:

«Արտաքսում» վեպը դեռևս անավարտ է. վեպի երրորդ և վերջին մասում հեղինակը հավանորեն կնկարագրի հակաֆաշիստական ժողովրդական միասնական ճակատի պայքարը ֆաշիստ ճիվաղների դեմ:

Իր վերջին հոդվածներից մեկում Ֆոյխտվանգերը գրում է. «Իմ դրամատիկական, ինչպես ե էպիկական ստեղծագործությունների իդեական խորացման վրա մեծ ազդեցություն է ունեցել սոցիալիստական հասարակությունից գոյությունը»: Այգ պրոցեսը որոշակիորեն նկատվում է Ֆոյխտվանգերի ամեն մի ստեղծագործության մեջ: Ֆոյխտվանգերը հեռանում է բուրժուական հումանիզմի դիրքերից, այժմ նա տեսնում է, որ «խական հումանիզմը հանդիսանում է սոցիալիզմի իմաստը, նրա արդյունքը, որ Արևմուտքի ինտելիգենցիայի ավելի մեծ շերտերն աղքատվում են նետում իդեալիստական հին թեորիաները, այն փոխարինում Լենինի սուր և պարզ ռեալիստական հումանիզմով» (Ֆոյխտվանգեր—«Լենինը և սոցիալիստական հումանիզմը»):

Ֆոյխտվանգերը Սովետական հայրենիքի մեծ բարեկամն է, նա Արևմուտքի առաջին գրողներից մեկն էր, որ իր ցասումն արտահայտեց ֆաշիստական Գերմանիայի կողմից մեր հզոր հայրենիքի վրա կատարված ավազակային հարձակման հանդեպ: Նա ասում է. «Մենք զայրացած ենք ֆաշիստների կողմից սովետական ժողովրդի վրա կատարված հարձակումից: Մենք գիտենք, որ այդ հարձակման խելացնորությունն ավելի մեծ է, քան նրա նենգությունը: Խելագար ֆաշիստներն այժմ կռվի են հրավիրել այնպիսի հակառակորդների, որոնք նրանցից գերազանցում են իրենց թվով, համոզմունքներով և իրենց միասնությամբ: Այժմ ֆաշիստներին վերջ կտրվի... Պարզ է, որ այս պատերազմը կատաղի կլինի և ծանր հետևանքներ կունենա: Բայց մենք, որ ճանաչում ենք սովետական ժողովրդին, համոզված ենք, որ ուժեղ, իմաստուն առաջնորդի ղեկավարությամբ և անգլոսաքսոնական երկու մեծ ժողովուրդների հետ դաշինք կնքած, սովետական ժողովուրդն առմիշտ անփնաս կդարձնի նացիոնալ-սոցիալիստներին»: